

1. Fejezet

1. a) A fókák az egyenlőség szimmetriáját és tranzitivitását ismerték fel, azaz, ha $a=b$, akkor $b=a$, és ha $a=b$ és $b=c$, akkor $a=c$.
- b) A nyelvben a hangsorokhoz rendelünk jelentéseket, és a jelentésekhez hangsorokat, ez hasonlítható az egyenlőséghez Schusterman szerint.
- c) Schusterman szerint az oroszlánfókák képesek logikusan gondolkodni, ez pedig előfeltétele lehet a nyelv kialakulásának.

2. A közösségben élő állatok szervezett társadalmakban élnek (pl. méhek, hangyák), ennek koordinálása, a feladatok megszervezése bonyolult feladat, szükség van a fejlettebb kommunikációs formákra.

3. Érvek:

- Kanzi és a cercófmajmok nagy szóincse;
- a cercók összetett, ragozó kommunikációja, kezdetleges szintaxis;
- Kanzi kommunikációja nem csupán ösztönszerű, hanem szándékos.

Ellenérvek:

- Kanzi kommunikációja az emberi kommunikációra épül, nem saját jelrendszer;
- Kanzi produkciója szegényes;
- a cercóknak csak a vészjelzései ilyen differenciáltak.

4. A készülék alapelve, hogy a kutya jelzései ugyanúgy kettős tagoltságúak, akárcsak az emberi nyelv, ezért lehet a hangokat „lefordítani”. Jelenlegi tudásunk alapján az egyes kutyák jelzései egyediek, az állati közlések pedig nem „fordíthatók le” szó szerint emberi nyelvre.

5. A madarak fákon élve s a légi közegben mozogva viszonylag védve vannak számos ragadozótól. Takarásban is meg kell találják egymást. A hímek a párosodási szakaszban énekükkel imponálnak a nőstények előtt.

6. a) az állat támadni készül; b) „mérges vagyok”; c) „kedvellek”; d) „jól érzem magam”; e) „mérges vagyok”; f) „jól érzem magam, simogass”; g) „vigyél haza”; h) „mérges vagyok”. Minden itt látott állatnál igen hasonló a „mérges vagyok / ne tovább!” -jelzés: felhúzott íny, fogak kivillantása.

7. Egy baseball edző a pályán lévő játékosával nem verbálisan kommunikál (különbéle kézjeleket adnak), akárcsak a bűvárok. Ezekben a „nyelveken” nyilván nem lehet szonettet írni, és nem lehetne megvitatni a modern fizika eredményeit sem. Az emberek minden olyan helyzetben nem verbális kommunikációra váltanak, amikor a verbális kommunikáció akadályoztatva van: pl. ha túlságosan távol vannak egymástól ahhoz, hogy hallani lehessen a másikat, akkor integethetnek; megfelelő kézmozdulattal jelezhetik a másoknak, hogy majd hívják egymást telefonon stb.

2. Fejezet

1. a) mai magyar (mm): itt valaki dohányzott; Mátyás király (Mk): itt valahol tűznek kell lennie; dzsungellakó (dzsl): itt valahol tűznek kell lennie;
- b) mm: hideg van; Mk: ?; dzsl: ?;
- c) mm: nagyon hideg van; Mk: nagyon hideg van; dzsl: nagyon hideg van;
- d) mm: éhes, fáj a hasa...; Mk: éhes, fáj a hasa...; dzsl: éhes, fáj a hasa...;
- e) mm: ez az épület egy katolikus templom; Mk: ez az épület egy keresztény templom; dzsl: ?;
- f) mm: vihar; Mk: vihar; dzsl: vihar;
- g) mm: az illető uralkodó; Mk: az illető uralkodó; dzsl: az illető fontos személy;
- h) mm: megfázott/allergiás; Mk: megfázott; dzsl: megfázott;
- i) mm: az illető látása nem tökéletes; Mk: ?; dzsl: ?;
- j) mm: ott lakik egy madár; Mk: ott lakik egy madár; dzsl: ott lakik egy madár;
- k) mm: óra kezdete vagy vége; Mk: valószínűleg rájön, hogy valami kezdetét, illetve végét jelöli; dzsl: ?;
- l) mm: otthon vannak; Mk: otthon vannak; dzsl: otthon vannak;
- m) mm: nincsenek otthon/alszanak; Mk: nincsenek otthon/alszanak; dzsl: nincsenek otthon/alszanak;

2. Természetes a viszony: a, c, e.

3. Nem kapcsolódik közlési szándék a ruházkodáshoz, hajviselethez, sminkhez, ahhoz, hogy az illető milyen ételeket eszik, vagy milyen zenét hallgat, milyen a hangulata.. De mindez lehet egy bizonyos szubkultúrához való tartozás jelképe (külső sötét megjelenés depresszív hangulattal: emo, kézfejtetovált X és vállaltan monogám).

Egy érdekes példa, amikor egy közlési szándék többféle jelentéssel gazdagodik. Például Ottlik Géza *Iskola a határon* című regényében az ülepen rúgás válik ilyen kommunikációs eszközzé: „Sűrű, sokféle és árnyalatos rúgásainkkal sok mindent ki tudtunk fejezni. Ezeket a közléseket szintén nagyon nehéz szavakra lefordítani. Önálló érvényű, mással nem helyettesíthető kifejezőmód volt ez, mint a beszéd és az írás vagy a kép, a zene vagy a csók, s rá lehetett szokni, ha egyszer elkezdte az ember.”
(<http://mek.oszk.hu/02200/02285/02285.htm>)

4. a – dohányozni tilos

b – úszni tilos

c – fűre lépni tilos

d – nem egyértelmű. pl. Belépni tilos., de akár: Ne nyúlj ide, mert fekete lesz a tenyered!

e) nem ivóvíz; f) 16 éven felülieknek; g) Komoly lejtőn tilos síliftre balettartásban felakasztani magad, ha éppen egy kőművesnek cipekedsz (<http://piktogram.blog.hu/>); h) nők (női mosdó).

5. a) Minden rendben.

b) Kiváló!

c) Idióta!

d) Minden rendben!

e) Unatkozom/Álmos vagyok.

f) Ima

g) Kigúnyolás

- h) Kétkedés
- i) Győzelem

- 6. i) szexuális zaklatás jele Törökországban: a)
- ii) pénz jele Japánban: a)
- iii) eskütétel jele Spanyolországban b)
- iv) ázsiai köszöntés f)
- v) tagadás Görögországban h)
- vi) *Miről is beszélés?* Olaszországban a)
- vii) *Kiváló, finom.* Franciaországban b)
- viii) *Van egy ötletem!* Franciaországban c)
- ix) a férfi jele Japánban d)
- x) *Hazudsz!* Szaúd-Arábiában g)

- 7. a) egér
- b) disznó
- c) macska

A hangutánzó szavak egyes nyelvekben hasonlóak, más nyelvekben különböznek. Ez mutatja, hogy a nyelv szavaihoz hasonlóan önkényesek, bár motiváltabbak.

3. Fejezet

- 1. i) nyelvi szabály: a birtokos személyi toldalék nem megfelelő választása (az *anyája* megfelelő, ha anyacsavarról van szó);
- ii) a beszélés szabálya: lehet saját nyelv szabályának alkalmazása (angolban nincs tegezésmagázás megkülönböztetés);
- iii) a beszélés szabálya: udvariassági elv megsértése;
- iv) a nyelv szabálya: *v*-s tövű névszó szabályos ragozása: a gyerek általánosít;
- v) a beszélés szabálya: saját nyelvi minta tükörfordítása.

3. A megnyilatkozások nem felelnek meg az adott kontextusnak (informális beszéd, hirtelen, gyors reakciót igénylő helyzet...stb.)

4. Az a), b) és f) halandzsza mondatok: a magyar nyelv grammatikai elemeit ismerjük fel bennük (toldalékok stb.), de a bennük szereplő lexikai elemek többnyire nem elemei a magyar nyelvnek, így nem is lehet megérteni őket, ennek ellenére a szófajokat meg tudjuk állapítani (pl. *campogó, trumfogó* melléknévi igenév; *prüTTY, zenger, Binger, Turci* főnév; *bezlattyizni, kibinglizni* főnévi igenév; *leplottyolt, eltanglizza* ige stb.). Azt is tudjuk, hogy az a) és az b) mainak hat, míg az f) régiek (pl. a *csorhózzék* ma *csorhózzon* lenne).

A g) és h) szövegek valódi archaikus magyar szövegekre mutatnak példát. A g) a Jókai-kódexből (1430) való, címe: Szent Ferenc prédikál a madaraknak; míg a h) Péczeli József: Henriás című művének előszava 1792-ből.

A c) és a d) mondatok szakszövegek, illetve ilyen hatásúak. Sok embernek ezek gyakorlatilag kb. ugyanannyira érthetőek, mint az a) és a b) mondatok, de az ezekben szereplő elemek részei a magyar nyelvnek (bár a *kardassziaiak* kitalált népet jelölnek – Star Trek). A szófajokat meg lehet állapítani (pl. *szubtéri, izoniás, plauzibilis* melléknév; *interferencia,*

rezonátor, promenád, univerzum főnév). A szöveg mai, illetve a jövőben hangozhat el (lásd c).

Az e) magyar mondat, hivatalos mai szöveg, melyet igen nehéz megérteni azoknak, akik nem jogászok, de a bennük szereplő szavak szófaját minden további nélkül meg lehet állapítani.

A i) mondat nem magyar mondat, így erről a magyar nyelvi tudásunk alapján nem tudunk megállapítani semmit. A mondat egyébként finn, jelentése: *Ismerek két szép verset Eino Leinótól, de nem akarok beszélni a költőjükről.*

Tunne-n kaksi Eino Leino-n kaunis-ta runo-a, mutta e-n halua puhua-nii-den runoilija-sta ismer-Sg1 két Eino Leino-Gen szép-Part vers-Part de nem-Sg1 akar beszél-ni az-Pl.Gen költő-Elat

5. a) parlamenti vita: konstitutív szabályok: ki szólalhat fel (parlamenti képviselőnek kell lennie, az ettől eltérő esetek is szabályozva vannak, hogy mikor szólhat olyan, aki nem képviselő); kinek mennyi ideje van a felszólalására...;

regulatív szabályok: a felszólalás stílusa; a felszólaló öltözéke...

b) 100 méteres síkfutás: konstitutív szabályok: pontosan 100 métert kell futni; olyan pályán kell ezt megtenni, ami sík (nem dombos-dombos), és nem lehetnek benne akadályok (pl. gátak);

regulatív szabályok: nem lehet elhagyni a versenyzőnek a számára kijelölt pályát; nem indulhat előbb, minthogy megszólalna a rajtjelzés; a versenyző nem doppingolhat;

c) virslievő verseny: konstitutív szabályok: virslit kell enni; meghatározott idő áll rendelkezésre;

regulatív szabályok: nem doppingolhat (nem használhat étvágyfokozó készítményeket)...

4. fejezet

1. a) pfenig –; b) kampf –; c) kolc +; d) üö –; e) natürlüh +; f) kaunis +; g) hapj +; h) krk –; i) vihrée –; j) karack +; k) mbotu –;

2. a) *_ép*: g, k, l, n, p, sz, t – magánhangzók nem lehetségesek ebben a pozícióban (a többi mássalhangzó nincs hangtanilag kizárva)

b) *sz_l*: á, e, é, i, ó, ü – mássalhangzók nem lehetségesek ebben a pozícióban (a többi magánhangzó nincs hangtanilag kizárva)

A szavak jelentései között semmiféle kapcsolat nincs.

3. A magyar nyelvben azért különböző fonémák a magánhangzók rövid és hosszú formái, mert jelentés-megkülönböztető szerepük van: pl. *tör ~ tőr*.

4. a) A mondóka: *Esik az eső, csöpörög, Jancsi bácsi nyöszörög. Hát az öreg mit csinál? Hason fekszik, úgy pipál.*

b) hanghelyettesítések:

s helyett t, d

n helyett ny

f helyett p

cs helyett t

r helyett l

gy helyett d

k helyett t

sz helyett t

ő helyett ó

g helyett d

z helyett t, d

ö helyett o

A legkönnyebben kiejthető hangok: az ajakkal és foggal képzett zárhangok *t, d, p, b*, és az *ö* kivételével a magánhangzók.

c) Részleges a pöszeség, mert a gyermeknek csak egyes hangok képzésével van problémája:

i) *k, g* (gammacizmus);

ii) *s, cs* (selypítés);

iii) *r* (raccsolás).

5. Van-e különbség, s ha igen, mi a mondatok hangsúlyozása között? Hová kerül a mondat főhangsúlya?

a) Az első mondat egyenletes hanglejtésű, de hangsúlyozhatjuk a *Micimackó* és a *szereti* hangsorokat is. A másodikban a *kicsi és félénk állatokat*, a harmadikban a *Micimackó*, végül az ige lesz hangsúlyos.

b) Az első mondatban a *pitypangot*, a harmadikban az ige hangsúlyos, a középső mondat egyenletes hanglejtésű.

6.

a) Eltérő írású szavak: *tok, másznai, vot, teccet, hallanyi, tucc, énekönyi, eccer, +tudlak, +rendötöd, +gyün, akko, fö, anyuho, leperkájja, jo, legyé*

Az eltérő írásmód oka:

– a beszéd folyamat során a hangok hatnak egymásra: hasonulnak egymáshoz, összeolvadnak...stb. Ezt jelölte írásban az sms-ező. (pl. *vot, fö, anyuho, legyé*: hangkiesés, *tucc, eccer, teccet*: összeolvadás, *leperkájja*: hasonulás);

– az sms-ező nyelvjárási jelenségeket is beemelt a szövegébe: *másznai, hallanyi, énekönyi, +gyün*;

– a hosszú magánhangzókat megrövidíti, talán a karakterekkel való spórolás miatt;

– a karakterekkel való spórolás miatt épít egyes hangalakok hasonlóságára: a + szimbólumot *meg* -nek ejtjük.

b) A beszéd folyamatban a hangok egymáshoz való kapcsolódását figyelembe véve: i) *lécci*,

ii) *acc*, iii) *adide*, iv) *aggyad*, v) *mennyé*, vi) *mittomén*

7.

a) Nem lehet magyar szó: a *bo*, mert rövid *o*-ra végződő szavunk nincs a *no, nono* kivételével, és a *fummánólkléguf* a mássalhangzó-torlódások miatt. A *dzs* és *dz* hangok előfordulási aránya sem jellemző a magyar nyelvre, *dz*-vel kezdődő szavunk a *dzéta* szón kívül nincsen.

b) A magyar nyelv hangsorépítési szabályait kellene betáplálni a gépbe, azaz hogy melyik hangok fordulhatnak elő szó elején, közepén, végén, milyen sorrendben hány hang kapcsolódhat...stb. Fontos adat a hangok előfordulási gyakorisága is.

8.

a) latin *skola* > *iskola*

b) szláv *brát* > *barát*

c) olasz *stallo* > *istálló*

d) szláv *kral* > *király*

e) szláv *brazda* > *barázda*

f) latin *planta* > *palánta*

g) szláv *malina* > *málna*

9. Szóeleji *h*: *ház, hó, hideg*

Szóvégi néma *h*: *pléh, cseh, méh*

Szóvégi kiejtett *h*: *sah*

Zöngés *h* két magánhangzó között: *ehet*

Hátul képzett: *Ahmed, technika*

10. A magyarban azért van kétféle jelölése is a *j* hangnak, mert korábban két különböző hangról volt szó (az egyiket az írás *j*-vel jelölte, a másikat *ly*-vel), de a mai magyar köznyelvben ez a különbség már nem létezik.

11. a) Az [alabvető] [alagváltozat] [lobva] [itt izz van] [hadvan forint] szavakban, illetve szókapcsolatokban zöngésség szerinti részleges hasonulás történik (lásd pl. *képzés* [kébzés]), de ezen szavak köznyelvi kiejtése mégsem ilyen, hanem az írásképek megfelelő [alapvető] [alakváltozat] [lopva] [itt is van] [hatvan forint]. A *v* hang azért különleges, mert ő maga zöngétlenedik, amennyiben zöngétlen mássalhangzó áll utána (pl. *övcsat* [öfcsat]), de nem zöngésíti az előtte álló zöngétlen mássalhangzót (lásd a feladatbeli példákat).

b) Az *avval / azzal; evvel / ezzel* esetében két szabály ütközik: egyrészt az *az* elem *z*-je teljesen hasonulni szokott a rag kezdő mássalhangzójához (pl. *abban, attól*), így jönnek létre az *avval / evvel* alakok; a *v* azonban mint láttuk, nem szokta megváltoztatni az előtte álló mássalhangzót, így kapjuk meg a köznyelvben általánosnak mondható *azzal / ezzel* alakokat.

12. a) Az orrhangzós mássalhangzók képzésekor (*m, n, ny*) normális esetben a levegő az orrüregben keresztül áramlik kifelé. Ha az orrüreg el van dugulva, a szájon át iramlik a levegő, és az orrhangzós mássalhangzónak nem orrhangzós párját halljuk. (*m* helyett *b*, *n* helyett *t*)

Vidám ébresztő

(*Amint farkának*)

Amint farkának

örül a majom,

Reggel van: örülj,

Minden egyre jobb.

Nem hiszed? Magánügy:

Azért meg ne fuss.

Akkor se legyél

Soha mélabús.

5. fejezet

1. a) megoldhatatlansága; b) legokosabban; c) elképedésünknek; d) kitéphetetlenül; e) elgondolásodról.

El kell tudni dönteni, melyek közülük képzők, illetve (jelek és) ragok, és ezeknek mi az egymás közti sorrendje.

Egy magyarul tanuló külföldinek egyáltalán nem könnyű feladat a morfémák sorba rendezése.

2. a) *írj(ál)*, b) *nézz(él)*, c) *láss(ál)*, d) ***bűzlik!***, e) *higgy(él)*, f) *tarts(ál)*, g) ***csuklik!***, h) *igyal*

A vastagon szedett igéknek nincs felszólító módjuk: *bűzőlj, *csukolj. Az ikés igék között lehet még ilyenek: azok ilyenek, amelyek az *-ik* végződés előtt olyan hangkapcsolatra végződnek, mely nem állhat a magyarban szóvégen (*bűzlik: -zl; csuklik: -kl*): pl. *ízlik, siklik*.

3.

a) i) *-a -t* toldalék: tárgyrag (*kutyát*), múlt idő jele (*várt*), befejezett melléknévi igenévi képző (*az elhúnyt Józsa Imréné*), igeképző (*röppent*), helyhatározó ragja (*Kolozsvárt*), mértékhatózó ragja (*egy kicsit*);

ii) *-k* toldalék: többes szám jele (birtokosé is) (*kutyák, kutyáik*), E/1. igei személyrag (*olvasok*), T/3. birtokos személyrag (*kutyáik*);

iii) *-nAk* toldalék: részes eset ragja (*odaadtam Olgának*), birtokos eset ragja (*Borisnak a balettcipője*), helyhatározó ragja (*falnak megy*), egyéb határozó ragja (*okosnak tart*), T/3. személyű igei személyrag (*alszanak*);

iv) *-az -ik* toldalék: egyes szám harmadik személyű ikés ragozású igei személyrag (*levest eszik*), T/3. személyű igei személyrag tárgyas ragozásban (*eszik a levest*), kiemelő jel (*szebbik*).

b) i) *-az* angolban az *-s* toldalék: többes szám (*girls* 'lányok'), birtokos (*mom's day* 'anyák napja'), E/3. igei személyrag (*he makes* '(ő) csinál'), összetett szavakban kötőelem (*craftsman* 'kézműves')

ii) *-a* németben az *-en* toldalék: melléknévi végződés (*dem schönen Kind* 'a szép gyermeknek'), E/3. hímnem tárgyeset ragja és gyenge főnevek végződése (*einen Jungen* 'egy fiút'), többes szám jele (*Elefanten* 'elefántok'), T/1. és T/3. igei személyrag (*wir/sie singen* 'éneklünk/énekelnek'), felsőfokú melléknévi végződés (*am schönsten* 'legszebb'), összetett szavakban kötőelem (*Krankenschester* 'betegápolónő').

c) Mássalhangzóra végződő szavaknál: *-s*, (kiejtve a szóvégi mássalhangzótól függően zöngés vagy zöngétlen). Sziszegő, susogó mássalhangzóra végződőeknél *-es*. A változás mindig végbemegy, a hangkörnyezet szabályozza.

4. A finnben a két többes számot kifejező morféma van a *-t* és az *-i*. Előbbit alany-, illetve tárgyesetben használják a többes szám jelölésére, míg utóbbit az összes többi esetben. Külön érdekesség, hogy a finnben az alany- és a tárgyeset többes számban teljesen egybeesik, mintha magyarul azt mondanánk: *ház ~ házat ~ házak ~ házak* (a *házakat* helyett).

A magyarban is két többes számot kifejező toldalék van: a *-k* és az *-i*. Utóbbi a birtoktöbbséítő jel, előbbit az összes többi esetben (azaz a birtokossal nem rendelkező főnevek többsítésénél) használjuk.

5. i) *ibuibu*, ii) *rumahrumah*, iii) *medzahmedzah*

6. az utolsó előtti szótag duplázásával: i) *matutua*, ii) *lalaga*, iii) *szavavali*

7. A c) d) az újságírói stílusban gyakori, hogy a múlt idő miatt befejezett melléknévi igenevet használnak, de ez nem indokolt.

8.

a) *szemét ledobó* vs. *szemétledobó*: aki valamit ledobott, az szemét, pimasz – szemét ledobására alkalmas hely;

b) *házi állatvágás* vs. *háziállatvágás*: az állatvágás otthon történik – háziállatok vágása;

c) *öslény kutató* vs. *öslénykutató*: a kutató egy öslény – öslényeket kutató kutató;

- d) *parkoló őr* vs. *parkolóőr*: az őr parkol – a parkolóban dolgozó őr;
 e) *tanuló bérlet* vs. *tanulóbérlet*: a bérlet tanul – tanulóknak szóló bérlet;
 f) *felső ház* vs. *felsőház*: felül lévő ház – régi magyar országgyűlés egyik törvényhozó testülete.

9.

minu-n talo-ssa-ni	az én házamban
häne-n pullo-nsa	az ő üvege
sinu-n pullo-sta-si	a te üvegedből
isä-n talo-i-sta	az apa házaiból
meidä-n talo-mme	a mi házunk
Kaisa-n karhu-ssa	Kaisa medvéjében
teidä-n pullo-i-sta-nne	a ti üvegeitekből
heidä-n karhu-sta-nsa	az ő medvéjükből
sinu-n talo-si	a te házad
meidä-n karhu-i-ssa-mme	a mi medvéinkben
teidä-n talo-sta-nne	a ti házatokból
minu-n karhu-ssa-ni	az én medvémben
isä-n pullo-sta	az apa üvegéből
häne-n talo-ssa-nsa	az ő házában
Kaisa-n pullo-i-ssa	Kaisa üvegeiben
heidä-n talo-sta-nsa	az ő házuktól

Szószedet: talo ~ ház; pullo ~ üveg; karhu ~ medve;

isä ~ apa; Kaisa ~ Kaisa;

-n ~ birtokos eset ragja; -ssa ~ -bAn; -sta ~ -bÓl; -i ~ többes szám;

minun ~ enyém + -ni ~ -m (pl. házam); sinun ~ tied + -si ~ -d (pl. házad);

hänen ~ övé + -nsa ~ -(j)A (pl. háza); meidän ~ mienk + -mme ~ -Unk (pl. házunk);

teidän ~ tietek + -nne ~ -tOk (pl. házatok); heidän ~ övék + -nsa ~ -Uk (pl. házuk);

A fordítanivaló:

a) az én üvegeimből	minun pulloistani
b) a te medvéidben	sinun karhuissasi
c) az ő medvéjéből	hänen karhustansa
d) a mi üvegünkből	meidän pullostamme
e) a ti házaitokban	teidän taloissanne
f) az ő üvegeikben	heidän pulloissansa
g) az apa medvéjében	isän karhussa
h) Kaisa házaiból	Kaisan taloista

A finn nyelv birtokos szerkezeteiben a birtokost mindig jelöli egy *-n* esetrag, míg a birtokon csak akkor bukkan fel a birtokos számára és személyére utaló toldalék, ha a birtokos személyes névmással van kifejezve. A szótó után áll(hat) a többes számot kifejező *-i*, de a magyarral ellentétben a finnben ez után az esetrag következik, és csak eztán jön a birtokos számára és személyére utaló toldalék (mintha kb. azt mondanánk magyarul *ház-ban-am*). A magyarban a névutós szerkezetek viselkednek teljesen ezen a módon: csak akkor van szám-személyjelölés, ha személyes névmás áll előtte (vö. (*én*) *mellettem* ~ *Péter mellett*), és

történetileg a névutók felépítése is szótő-esetrag-birtokos személytoldalék volt: *mell-ett-em* (-tt: vö. *Pécsett*).

Az angolban a birtokos birtokos esetben jelenik meg, de a birtokon nem jelenik meg ennek számára és személyére utaló toldalék: pl. *my book* ~ könyvem, *your book* ~ könyved stb.; illetve esetragok helyett prepozíciókat találunk, melyek a birtokost is megelőzik: *in my book* ~ az én könyvemben stb.

Az olaszban a birtokos (a névelőhöz hasonlóan) megmutatja a birtok nemét és számát: *il mio libro* ~ az én könyvem (hímnem egyes szám); *la mia amica* ~ az én barátnőm (nőnem egyes szám), *i miei libri* ~ az én könyveim (hímnem többes szám), *le mie amiche* ~ az én barátnőim (nőnem többes szám).

10. a) Ladányi kísérlete szerint az 1. és a 2. esetben a *-(V)l* képző használata volt gyakori, mert ezek egy szótagú szavak, a 3. és a 4. esetben a *-(V)l* és a *-(z)* verseng egymással. Legkevésbé gyakori az *-ál* képző.

b) Betűszavakhoz, neologizmusokhoz, *-ing* végű idegen szavakhoz a *-(V)z* járul.

c) *(V)l* csak egy szótagú mássalhangzóra (de nem *l*-re vagy *r*-re) végződő szavakhoz járul: *bokszol, kódol, szkennel*.

i) *diszkózik*

ii) *e-mailezik*

iii) *radíroz*

iv) *bokszol*

v) *kódol*

vi) *videózik*

vii) *szkennel*

viii) *futballozik*

11. A *-ka* nem fordulhat elő *-a/-e* végű főneveknél. Ha a szónak vannak tőváltozatai, akkor a *-ka* az alapszóhoz, a *-cska* a kötött tőhöz passzol (*bagoly*). Egy alakú tövekhez a *-ka* kötőhang nélkül, a *-cska* kötőhanggal kapcsolódik (*asztal*), idegen eredetű szavaknál a *-cska* gyakoribb.

i) *blogcska*

ii) *maszekocska*

iii) *nagynénike / nagynénicske*

iv) *fröccsöcske*

v) *bosszúcska*

vi) *bagolyka / baglyocska*

vii) *almácska*

viii) *asztalka / asztalocska*

ix) *fénymásoldácska*

x) *rókácska*

xi) *székecske*

xii) *bukszácska*

xiii) *körtécske*

6. Fejezet

1. a oda Marinak Péter könyvet adta

az ige előtt egy elem:

Péter odaadta Marinak a könyvet.	Péter adta oda a könyvet Marinak.	Péter odaadta /adta oda Marinak a könyvet?
Péter odaadta a könyvet Marinak.	Péter adta oda a könyvet Marinak.	Péter odaadta/adta oda a könyvet Marinak?
Marinak odaadta Péter a könyvet.	Marinak adta oda Péter a könyvet.	Marinak odaadta/adta oda Péter a könyvet?
Marinak odaadta a könyvet Péter.	Marinak adta oda a könyvet Péter.	Marinak odaadta/adta oda a könyvet Péter?
A könyvet odaadta Péter Marinak.	A könyvet adta oda Péter Marinak.	A könyvet odaadta/adta oda Péter Marinak?
A könyvet odaadta Marinak Péter.	A könyvet adta oda Marinak Péter.	A könyvet odaadta/adta oda Marinak Péter?

az ige előtt két elem:

Péter Marinak odaadta a könyvet.	Péter Marinak adta oda a könyvet.	Péter Marinak odaadta/adta oda a könyvet?...
----------------------------------	-----------------------------------	--

az ige előtt három elem:

Péter Marinak a könyvet odaadta.	Péter Marinak a könyvet adta oda.	Péter Marinak a könyvet odaadta/adta oda?...
----------------------------------	-----------------------------------	--

az ige az első:

Odaadta Péter Marinak a könyvet.	Adta (már) oda Péter Marinak a könyvet.	Odaadta/Adta (már) oda Péter Marinak a könyvet?...
----------------------------------	---	--

A mondatok jelentése abból a szempontból azonos, hogy mindig ugyanaz ad (*Péter*), ugyanazt adja (*a könyvet*), valamint ugyanannak adja (*Marinak*). Ezen kívül azonban ha a *Péter odaadta a könyvet Marinak* szósort nézzük, akkor abból nem derül ki, más is odaadta-e a könyvet Marinak (lehet, hogy Dezső és Cili is megtette ezt); ha azonban azt halljuk: *Péter adta oda a könyvet Marinak*, akkor biztosak lehetünk benne, hogy csak Péter tette ezt meg, más nem. A harmadik oszlopban szereplő mondatok eldöntendő kérdések.

a) - János adta oda a könyvet Marinak?

- Nem, *Péter adta oda a könyvet Marinak*. / *Péter adta oda Marinak a könyvet*. / *Marinak a könyvet Péter adta oda*. Vagyis a *Péter adta oda* részletnek benne kell lennie.

b) - Mi történt tegnap az egyetemen?

- *Péter odaadta a könyvet Marinak*. / *Péter odaadta Marinak a könyvet*.

c) - A vízilovat Zénónak adta Péter, de a könyvet vajon kinek?

- *A könyvet Marinak adta oda Péter*. / *Péter Marinak adta oda a könyvet* stb. A *Marinak adta oda* részletnek benne kell lennie.

d) – *Marinak Péter odaadta a könyvet*, nekem bezzeg nem, pedig annyiszor kértem rá.

Marinak odaadta Péter a könyvet stb. A *Marinak* emelkedő intonációval ejtendő, és az ige előtti részben kell lennie, az igekötő pedig az ige előtt áll.

e) – *Odaadta Péter Marinak a könyvet?* / *Péter odaadta Marinak a könyvet?* stb.

- Igen, odaadta.

Azok az eldöntendő kérdések a jók ide, amelyekben az igekötő az ige előtt áll.

f) – *Péter Marinak adta oda a könyvet?* / *A könyvet Péter Marinak adta oda?* stb.

- Igen, neki adta oda.

Azok az eldöntendő kérdések a jók ide, amelyekben szerepel a *Marinak adta oda* rész.

2. a) Angol: *book Peter the Mary gives*

i) *Peter gives Mary the book*.

ii) *Mary gives Peter the book*.

Angolul összesen két variáció van, és míg az első esetében Péter adja Marinak a könyvet, addig a másodikban Mari adja azt Péternek.

A magyar és az angol nyelv közti különbséget az okozza, hogy míg a magyarban a mondatbeli szerepeket (alany, tárgy, részes határozó) ragok fejezik ki (-t, -nAk); addig az angolban ez a szórend feladata: a (nem passzív) igét közvetlenül megelőző összetevő az alany, míg az ilyen igét közvetlenül követő két prepozíció nélküli összetevő közül az első a részes határozó, a második a tárgy.

b) Német: *das Mari Buch Peter gibt*

i) *Peter gibt Mari das Buch.*

ii) *Mari gibt Peter das Buch.*

iii) *Gibt Peter Mari das Buch?*

iv) *Gibt Mari Peter das Buch?*

A németre majdnem teljes egészében igazak az imént az angol kapcsán elmondottak: a mondatbeli szerepeket itt is a szórend jelöli, nem ragok. Így az i. (és a iii.) mondatban Peter az alany, Mari pedig a részeshatározó; míg a ii. (és a iv.) példában Mari az alany, Peter pedig a részeshatározó. A iii. és iv. mondat azt példázza, hogy az ige mondat élére történő helyezésével (valamint megfelelő intonációval) eldöntendő kérdést kapunk – ehhez az angolban (a legtöbb esetben) segédigére van szükség.

c) Francia: *à Marie livre donne Pierre le*

i) *Pierre donne le livre à Marie.*   v) *Pierre donne le livre à Marie?*

ii) *Pierre donne à Marie le livre.*   vi) *Pierre donne à Marie le livre.*

iii) *Marie donne le livre à Pierre.*   vii) *Marie donne le livre à Pierre.*

iv) *Marie donne à Pierre le livre.*   viii) *Marie donne à Pierre le livre.*

Franciául már nyolc sorrend lehetséges ezen elemekből – bár itt már kötelező egy prepozíciónak is megjelennie (a részeshatározói funkció az *à* prepozícióból derül ki). Angolul is lehet prepozíciót (*to*) használni ezen összetevő kifejezéséhez, de akkor ez az összetevő kötelezően a mondat végére kerül (*Peter gives a book to Mary ~ *Peter gives to Mary a book*). Franciául az i.-ii., iii.-iv., v.-vi. és vii.-viii. párok tanúsága szerint a tárgy és a részeshatározó helye felcserélhető úgy, hogy a funkciójuk nem változik (hiszen a prepozíció egyértelműen jelöli a részeshatározói funkciót). Az i.-iii., ii.-iv. és az ezekhez tartozó v.-vii., vi.-viii. párok azt mutatják, hogy ragozás híján az alany és a részeshatározót jelölő *à* utáni összetevő felcserélhető – természetesen funkciójuk is megváltozik ezzel. A második négy mondat azt mutatja, hogy franciául (a magyarhoz hasonlóan) intonációval fejezik ki az eldöntendő kérdést.

3. *Mari szép. Mari is beautiful* (angol). *Mari è bella* (olasz). *Mari on kaunis*. (finn)

Мария красива. (orosz)

A magyarban nincs létige a kijelentő módú, jelen idejű és harmadik személyű névszói állítmányú mondatoknál, míg az iskolában tanult legtöbb idegen nyelv esetében mindig kötelező igének lennie a mondatban. Az oroszban jelen időben sehol sincs létige az ilyen mondatoknál.

A magyarban csak az ige veheti fel a módot, az időt és a mondat alanyának személyét kifejező morfémákat. A kijelentő módnak, a jelen időnek, valamint a harmadik személynek egyaránt az a jele, hogy nincs jele, így ezen esetekben nincs szükség igére, amely megjelenítené ezeket a toldalékokat. Többes szám harmadik személy esetén pedig a többes számot a névszón is kifejezhetjük (*Mariék szépek*), a többi paraméter pedig megegyezik az egyes szám harmadik személlyel kapcsolatban az imént mondottakkal.

4. a) A magyar anyanyelvű megérti a mondatokat, mert a szavak jelentése alapján kikövetkezteti a közölni kívánt tartalmat, de nyelvtanilag helytelennek tartja, főként szórendi hibák miatt.

b) A mondatok igéi közül segédigék a *kell* és a *fog*, a *szabad* pedig viselkedhet melléknévként is (vö. *szabadna ~ szabad lenne; szabadott ~ szabad volt*).

c)

A) Időhatározó	B) Alany	C) Kiemelt mondatrész	D) Igekötő	E) Ige	F) Főnévi igenév	G) Ragos névszói bővítmény
	<i>A lányom</i>	<i>csak márciusban</i>		<i>fog</i>	<i>visszajönni.</i>	
<i>Decemberben</i>			<i>el</i>	<i>végzi</i>		<i>a tanfolyamját.</i>
<i>Februárban</i>		<i>terápiát</i>		<i>akart</i>	<i>csinálni.</i>	
<i>Tavasszal</i>			<i>le</i>	<i>kell</i>	<i>fordítani</i>	<i>a tudósításokat</i>
			<i>Le</i>	<i>szabad</i>	<i>fordítani</i>	<i>néhány tudósítást.</i>

d) a) *Mit fogsz csinálni? ~ i) A tudósításokat le fogom fordítani.* vagy iv) *Le fogom fordítani a tudósításokat.*

b) *A leveleket fogod lefordítani?~ ii) A tudósításokat fogom lefordítani.*

c) *Le fogod fordítani a tudósításokat?~ iv) Le fogom fordítani a tudósításokat.*

d) *A tudósításokat megírní fogod?~ iii) A tudósításokat lefordítani fogom.*

e) Az igekötők a főnévi igenévhez tartoznak, kivéve a harmadik mondatot, amelyik így helyes.

Mindig el akartam mondani neked.

Ígérem, meg fogom csinálni az ebédet.

Egy foltos cica beszokott az udvarba.

Ki kell mennem egy percre.

f) i) *Juli csak almát szokott enni délben.*

Csak almát szokott Juli enni délben.

Délben Juli csak almát szokott enni.

Délben csak almát szokott Juli enni.

...

Kötött: a *csak almát* után a *szokott* igének kell következnie, a többi mondatrész helye szabadon változtatható.

ii) *Tavaly kellett a házi feladatokat megcsinálni.*

A házi feladatokat kellett tavaly megcsinálni.

Megcsinálni tavaly a házi feladatokat kellett.

A házi feladatokat megcsinálni tavaly kellett.

Tavaly kellett megcsinálni a házi feladatokat.

....stb.

A négy szó bárhol előfordulhat a mondatban, mert nincs *csak*-os kifejezés

5.

**det finns en elefant i stad-en
katt-en sitter i bil-en
en katt sitter i en stad
elefant-en star i bil-en
det sitter en elefant i en stad
i en stad finns det en katt
i stad-en sitter en elefant
elefant-en finns i bil-en**

(ott) van egy elefánt a városban
a macska ül a kocsiban
egy macska ül egy városban
az elefánt áll a kocsiban
(ott) ül egy elefánt egy városban
egy városban (ott) van egy macska
a városban ül egy elefánt
az elefánt a kocsiban van

Szótár: det ~ ott

finns ~ van

en ~ szó előtt határozatlan névelő (egy); szó végén határozott névelő (a/az)

elefant ~ elefánt

i ~ -bAn

stad ~ város

katt ~ macska

sitter ~ ül

star ~ áll

bil ~ kocsi

a) Egy macska áll a kocsiban. *En katt star i bilen.*

b) Ott van az elefánt egy kocsiban. *Det finns elefanten i en bil.*

6. a) Rofo granor datodzsa kat sissa. *A vaddisznó dárdával öli meg a szarvast.*

b) Dato csador malabodzsa, ala ngokor burudzsa. *A szarvas látja a fiút, aki húst eszik.*

c) A fiú dárdával öli meg a lányt. *Malabo granor dalladzsa kat sissa.*

d) A lány látja a vaddisznót, amelyik szarvashúst eszik. *Dalla csador rofodzsa, ala ngokor datoburudzsa.*

7. fejezet

1. A jelnyelvi jelek az előző feladatban felhozottakhoz annyiban hasonlítanak, hogy nem verbális jelzések. Abban viszont eltérnek az előző feladatban felhozott jelektől, hogy nyelvi jelként önkényesek, bár bizonyos esetekben könnyebben ki tudjuk találni, mire utalnak, mint egy ismeretlen idegen nyelv esetében, amikor erre nincs esélyünk (nem nemzetközi szavak esetén).

A párosítások: 1-c; 2-e; 3-d; 4-a; 5-b; 6-i; 7-j; 8-g; 9-l; 10-k; 11-h; 12-f;

2. a) A kínaiban nem okozna jelentős változásokat ez a módosítás, hiszen ebben a nyelvben nagyon sok szó eleve csak egyetlen szótagból áll. Ha viszont a magyarban a szavakat egyetlen szótagosra redukálnánk, rengeteg szó egybeesne: pl. *ad*: adom, adok, adod, adsz, ..., adnám, adnék, ..., adjak, adjam, ..., adtam, adtad, adtál, ..., adtam volna, ..., adás, adó, adott, adandó, adva, adni, adomány, addig, Ady stb.

b) Nem minden főnevet lenne egyszerű tárgyakkal megjeleníteni: ilyenek például az elvont fogalmak: szabadság, gondolat stb. De azok is problémát okoznának, amelyek túl aprók: pl. az elektron, vagy túl bonyolultak: pl. az atombomba, és így tovább.

c) Egyáltalán nem lehet tárgyakkal elmutogatni a grammatikai elemeket: pl. *is*, *a/az*, és teljesen elvesznének például a hangsúllyal, intonációval kifejezett különbségek (gondoljunk csak a *Hát ez szép volt tőled!* különféle képpen intonált változataira, vagy a *Péter nercbundát vett a feleségének karácsonyra* mondat *bezzeg*-es és semlegesén ejtett verziójára), illetve a szórenddel kifejezettek is, hiszen például az alany és a tárgy elkülönítése ragok híján nyilván csak a mutogatás sorrendjével lenne megjeleníthető (pl. *Péter megölelte Marit ~ Marit megölelte Péter ~ Péter ölelte meg Marit...*).

d) Egy mindennapi beszélgetésben egyáltalán nem jellemző, hogy csak arról beszélünk, amiről otthon elterveztük, hogy szót ejtünk. Ezt mindenki tudja, aki volt már valaha nyelvvizsgázni... Szavakkal történő kommunikációnál ez nyilván nem okoz gondot (csak a nyelvvizsgán, ha a szükséges szavakat nem ismerjük), de ha tárgyak mutogatásával kommunikálnánk, akkor folyton haza kellene menni az éppen szükséges további tárgyakért, amint valakinek eszébe jut, hogy ő másról óhajt diskurálni.

e) Egy Kovács Jánost ábrázoló fénykép felmutatásával az lenne a probléma, hogy nem lehetne tudni, hogy az illető most Kovács Jánosról akar közölni valamit, vagy a fényképről általánosságban, esetleg egy férfiről akar beszélni stb.; és ugyanaz a probléma a sárga kockával is: most a sárgasága az érdekes, vagy a kockasága?

f) A beszélgetések során nem mindig az információcsere a cél: pl. ha egy anya meg akarja nyugtatni a gyermekét, akkor lágy hangon mondogatja neki, hogy minden rendben lesz. Vagy az utcán, ha két ember találkozik, és csak annyit mondanak, hogy:

-Szia!

-Szia! Hogy vagy?

-Kösz, jól. És te?

-Én is. Szia!

-Szia!

akkor nem a hogylétükről adtak kimerítő információt, csak jelezték, hogy ismerik egymást, és továbbra is fenn kívánják tartani ezt a kapcsolatot.

g) Azon piktografikus/ideografikus írások ilyenek, melyek nem képezték le a kettős tagoltságot: pl. a kínai írás (kanji), az óegyiptomi hieroglifák.

3. a) i. *Fiú, nem lány lesz.*

ii) *Fiú nem, lány lesz.*

b) i. *A királynőt megölni nem kell félnetek, jó lesz, ha mind beleegyeztek, én magam nem ellenzem.*

ii. *A királynőt megölni nem kell, félnetek jó lesz, ha mind beleegyeztek, én magam nem, ellenzem.*

4. a) *Péter röptében lőtte le a galambot.* Vagy Péter repült, vagy a galamb, vagy mindketten.

b) *Arisztid részegen vitte haza Brünhildát.* Vagy Arisztid volt részeg, vagy Brünhilda, vagy mindketten.

c) *A víziló és az orrszarvú barátja meglátogatta a nagyon kedves és okos zebrákat.* Ki látogatta meg a zebrákat: a víziló és az orrszarvú által közösen birtokolt barát; vagy a víziló és

az orrszarvúnak a barátja; vagy a víziló és az orrszarvú (aki a víziló barátja). Mire vonatkozik a *nagyon*: vagy csak a *kedvesre*: [[nagyon kedves] és okos]; vagy a *kedvesre* és az *okosra* egyaránt: [nagyon [kedves és okos]].

5. A vicc azt használja ki, hogy az *elég* homonima, vagyis azonos alakú szó: egyrészt ige, másrészt határozószó (*eléggé*).

6. A vicces mondat az utolsó: „*Magyarul: nem szabad stigmatizálni és diszkriminálni azokat, akik nem követik a preskripciókat.*” Ebben a *magyarul* szó okozza a humoros hatást, hiszen tele van eredetileg nem magyar szavakkal a mondat (stigmatizálni, diszkriminálni, preskripciókat). A *magyarul*-nak természetesen van egy másik jelentése is: másképp/egyszerűbben megfogalmazva.

(Heltai Pál: A fordító és a nyelvi normák I. *Magyar Nyelvőr* 128, 2004/4.)

7. a) *A magyar királynőnek van két gyereke.* → Magyarországon nincs királynő, logikailag nem lehetetlen, de a mai viszonyok között nem értelmezhető.

b) *Ha az ő felesége volnék, már egy ideje özvegy lennék.* → Logikai képtelenség egyszerre feleségnek és özvegynek is lenni.

8.

- i) *Egy buszjegyet szeretnék kérni.*
- ii) *Kérnék szépen egy buszjegyet.*
- iii) *Nem adna egy buszjegyet?*
- iv) *Tudna adni egy buszjegyet?*
- v) *Tessék nekem egy buszjegyet adni.*
- vi) *Kérhetnék egy buszjegyet?*
- vii) *Egy buszjegyet kérek....stb.*

9. a) A mondatok valamilyen kérést, utasítást, felszólítást fejeznek ki.

b) A mondatokban mindenféle modalitású ige szerepel, tehát nem csak a felszólító módú igével lehet felszólítást kifejezni.

10. a) A következő kijelentések közül melyik ígéret, és melyik nem?

i) *Megígérem, hogy megbuktatlak.* Nem: ez fenyegetés.

ii) *Ígérem, hogy holnap bejövök megint, és meglátogatlak.* Igen.

iii) *Ígérem, hogy holnap felkel a nap.* Nem, ezt nem lehet megígérni, nem rajtam múlik.

iv) *Ígérem, hogy tegnap megettem a reggelit.* Nem, csak jövőre vonatkozóan lehet ígéreni.

v) *Megígérem, hogy a születésnapodon elviszlek egy távoli, rendkívül érdekes helyre.* Igen.

vi) *Megígérem, hogy holnap elmegyek az iskolába. (mondja a gyerek, aki minden nap ezt teszi)* Nem, csak az ígéret, ha a dolgok normális menetéből az következne, hogy nem teszi meg.

vii) *Ígérem, hogy megteszem. (de nem áll szándékában)* Nem, csak az ígéret, amit őszintén gondolnak.

viii) *Megígérem, hogy megetetem a kutyádat, amíg nyaralsz.* Igen.

ix) *Ígérem, hogy Péter megteszi, amit a főnök kért.* Nem, más nevében nem ígérhetek.

x) *Ígérem, hogy örökké szeretni foglak. (mondja Kaszás Attila - mint Rómeó - a Rómeó és Júliában.)* Nem, mert színjáték.

xi) *Lupaudun tanssimaan kanssasi.* Annak nem, aki nem tud finnül, mert az nem érti a nyelvet.

b) Az ígéretet a fenyegetéstől az különbözteti meg, hogy ha az ígéret teljesül, az jó a hallgatónak, míg a fenyegetés beváltása nem az. Így pl. az *Ígérem, hogy holnap bejövök megint, és meglátogatlak* mondat lehet fenyegetés is, ha az, akinek mondják, nagyon nem szeretné, ha a beszélő másnap is meglátogatná; míg a *Megígérem, hogy megbuktatlak* értelmezhető ígéretként is, ha valaki valamilyen rejtélyes okból kifejezetten szeretne megbukni (pl. azért, mert úgy a legjobb barátjával járhatna egy osztályba, aki egy évvel fiatalabb nála).

11. *Ezennel Önöket házastársakká nyilvánítom.*

Magyarországon ennek teljesüléséhez az kell, hogy aki kimondja, az hivatásos anyakönyvvezető legyen, vagy pap (esetleg hajóskapitány), és mikor kimondja, akkor komolyan gondolja, ne például színészkedésként mondja ki egy színdarab szövegeként. Kell hozzá továbbá egy férfi és egy nő, akik legalább 18 évesek (fiatalkorúak esetén szülői beleegyezés is kell), akik jól hallhatóan kijelentették előtte, hogy házastársak kívánnak lenni, és erre semmi és senki nem kényszerítette őket. Egyikük sem lehet már házas (a bigámiát a törvény bünteti), és érteniük kell magyarul. Kell továbbá két tanú, aki mindezt hitelesíti.

Más kultúrkörben más feltételek is lehetnek: az iszlám vallású férfiakra például lehet több (de legfeljebb négy) feleségük, bizonyos országokban lehetőség van egyeneműk házasságkötésére is stb.

12. a) A szöveg humorának forrása, hogy látszólag szinonim szava kerülnek egymás mellé, amelyekről kiderül, hogy más kontextusban illetve összetett és képzett szavakban nem jelentik ugyanazt. (pl. *jár-megy*)

b) Mindegyik párban egy ige és az abból képzett főnév található (nyelvtörténetileg igazolt a *von-vonat* és a *húz-huzat* párhuzama is).

c) Az egyetemi hallgatók példái szintén rokon értelmű szavak.

13. A szöveg előfeltevéseinkre épít. Olvasás közben megjósoljuk, milyen nyelvi egység következik, azaz egy-egy szóhoz előre társítjuk azokat a kifejezéseket, amelyek vele gyakran fordulnak elő. (pl. *reggel fogat.... mostam*). Itt azonban más kontextusban, átvitt jelentésben találkozunk a várt szóval, elvárásaink nem teljesülnek. Pl. a *takarítónő* meghallása után a *súrolta* szó aktiválódik, de nem az *őrület határán súrolja* kifejezés. A *szöges cipő*nél eszünkbe jut a *futás*, de nem a *futó kaland...* stb.

8. fejezet

1. A régi etikett szerint az udvariasság és a tiszteletadás megköveteli a magázást. Fontos, hogy ki milyen korú, aztán a neme, majd legutolsó sorban a státusa következik. Magázni szokták a beszélőnél sokkal idősebbeket, még a régről ismerteket is (pl. a bácsit a lépcsőházból, akit gyerekkorunk óta ismerünk) és a magasabb társadalmi státuszúakat, valamint minden idegent. Manapság ezek a szabályok nem működnek olyan szigorúan. Magázáskor egyes szám harmadik személyű alakokat használunk.

2.

b) pl. *Kövesd, újítsd meg, bízz benne! Ne add ki túl könnyen, de add bele mindenbe! Önts ki valakinek, tartsd közel szeretteidhez! És bárki is próbálta összetörni, sose félj kitárni akár meleg, akár hideg, s még ha kőből is van, vigyázz rá nagyon: Ő a központja mindennek!" - Flóra/Szeresd a szíved!*

c) A fórumokon egyértelműen a tegezés van jelen, még az egyébként szívesen magázódó fórumozók sem magázzák egymást az interneten.

3. a) barátok egymás közt beszélgetve, illetve emailben; b) beosztott a főnöknek írásban; c) informatikus szakember hivatalos jelentésben.

4. Az *l* kiesése: *szivás*; *-bÓl* helyett *bu*, *bü* hangzórövidítéssel; *-j*-sítés, lágyítás (palatalizáció): *meggyúrjuk*, *elvágyjuk*.... *l*-zés: *összegömbölgettyük*, rövidítés: *szirba*, *vizbe*.

5.

- a) i. sportmester: edző
- ii. alapiskola: általános iskola
- iii. hajtási engedély: jogosítvány

b) A nyelvi kontaktusok befolyásolják a nyelvhasználatot.

- 6. a) i. *nunta*: lakodalom
- ii. *világ*: nép, a falu népe
- iii. *nyírel*: vőlegény
- iv. *nyírásza*: menyasszony
- v. *para*: pénz

b) *gy* helyett szó végén *j*, *ö*-zés, *l*-kiesés, nincs *-vAl* hasonulás.

7. Segítenek a hangmegfelelések és az idegen nyelvi minták.

Hol beszélük?	A szó	Magyarországi sztenderd változat
Felvidék	<i>garnis</i>	i. <i>függönykarnis</i>
Felvidék	<i>inasiskola</i>	ii. <i>szakmunkásképző</i>
Felvidék	<i>születési bizonyítvány</i>	iii. <i>születési anyakönyvi kivonat</i>
Kárpátalja	<i>grippjárvány</i>	iv. <i>influenza</i>
Őrvidék	<i>organizál</i>	v. <i>szervez</i>
Kárpátalja, Felvidék, Őrvidék, Muravidék, Horvátország	<i>minőséges</i>	vi. <i>jó minőségű</i>
Kárpátalja	<i>paszport</i>	vii. <i>útlevel</i>
Horvátország, Őrvidék, Vajdaság	<i>fotokopíroz</i>	viii. <i>fénymásol</i>

9. fejezet

1. a) *halálnek haláláal holsz*: még nem volt meg a *-nak* változat, hiszen akkor a veláris szótőhöz azt tették volna. A *-nek* az eredeti ragváltozat, a ragozás is ezt bizonyítja (nekem, neked...).

b) *kit úr ez nopun ez homis világ timnüce beleül menté*: a *-ból/-ből* rag névutóból alakult ki, a palatális az eredeti (belőlem, belőled...).

c) Az eredeti változat ragozható:

-ben: *bennem, benned...*

-ról: *rólam, rólad...*

-től: *tőlem, tőled...*

2. a) Múlt idejű alakok: *történék, él vala, vesz vala el, megmar vala, tartanak vala, mednek vala, járnak vala, kellett vala menniek*: a leggyakoribb a *vala* segédigével való múlt idő, de megjelenik az *-Á* alak (*történék*), és a mai *-t/tt* alak is (*kellett*)

b) *baromi*: állati – ma a szlengben fokozást jelent

lelkes: teremtmény, akinek van lelke – ma: lelkesedik vmiért

c) *ö*: *ew*

i: *y*

ű: *w*

cs: *cz*

3. a) A levélforma jellegzetességei: megszólítás, elköszönő formula, keltezés.

A hagyományos levelezésben ezek még ma is élnek, de alakjuk más. Ma megszólítás után felkiáltó jelet használunk a magyarban. Az e-mailben angol mintára terjed a megszólítás utáni vessző, de magánlevelezésben a megszólítás akár teljesen el is maradhat. E-mailben keltezésre nincs szükség.

b) *szorgalmatos* – *szorgalmas, félelmes* – *aggódó/aggodalmas, egészségbe vagyok* – *egészséges vagyok*, stb.

c) *görzöl*: *rág, esse*: semmirekellő, bitang, *kamoraszék*: árnyékszék, *úti wc, aszú*: száraz

e) Nádasdy Tamásnak a szolgálai eltörték az úr úti wc-jét, és a feleségét hozták el cserébe, ami azonban olyan kicsi volt, hogy az úr fél feneke sem fért rá. Ezért kéri a feleségét, hogy vitesse el a másik árnyékszék, ami a pitvarban van. Még nem mennek haza, mert várják a lovászmestert és a bánt.

4.

a) i) *E fabula arra inti az urakat és a gazdagokat, hogy kevélyek ne legyenek, és a szegényeket és együgyűeket meg ne utálják.*

ii) *Egy keselyű elragadta egy rókanak a fiait, és felvitte őket az ő fészkébe, hogy fiainak enni adja azokat.*

iii) *Hiszem is, hogy szép szavad van, de nem hallottam.*

iv) *De, kérlek, járj zarándoklatot, és könyörögj az Isteneknek értem, hogy könyörüljenek rajtam, és elhalasszák a halálomat;*

v) *Mert megmondtam kezdettől fogva, hogy figyelj oda, és istenfélő jámbor legyél.*

vi) *E fabula inti a szülőket, hogy idején gondját viseljék az ő magzatuknak, és azokat oktassák, és értelemre és bölcsességre tanítsák: főképpen az Istennek ígéjére és félelmére.*

b) Az eredetiben kötőmód helyett feltételes mód van. Heltai anyanyelve a német, ahol a kötőmódú alakok a feltételes móddal, és nem a felszólítóval vannak összefüggésben.

c) A fenti mondatok mind tanácsot fogalmaznak meg *hogy*-os alárendelő mellékmondatok felhasználásával.

d) Szabály: az olyan *hogy*-os tárgyi alárendelő mellékmondatokban, amelyek tanácsot, intelmet...stb. fogalmaznak meg, a magyarban kötőmódot használunk, ez alakilag a felszólító móddal azonos.

5.

a) anybeszélet	anyanyelv
b) átkupidolni	szerелеmbe esni
c) bámtest	gyönyörű testalkat
d) beljse	belső része
e) búgond	szomorúság
f) bűnkemence	purgatórium
g) csorogcsepp	mellékjövedelem
h) embercse	alávaló ember
i) estasztal	vacsora (nachtsmahl)
j) fehérszemélynédeszka	ostábla (dambrett)
k) festékség	festészet
l) földirákság	földrajz (geográfia)
m) gyilkolódni	általjárni, meghatni
n) gyüledelem	gyülekezet
o) hemzserde	légió
p) hírdész	pap
q) irigyvetekezőné	vetélytársnő
r) könyvecs	könyvecske
s) kövértelen	sovány
t) lovanc	huszár
u) mindenményedelem	univeritas (egyetemesség)
v) rény	erény
w) szorg	szorgalom
x) templombilincs	házassági esküvés
y) tetszice	esztétika

10. Fejezet

1. szabályos hangmegfelelések:

szó elején: finn t	~ magyar	t: <i>talvi</i> ~ <i>tél</i> ; <i>tuntea</i> ~ <i>tud</i> ;
p	~	f: <i>pää</i> ~ <i>fej</i> ; <i>puu</i> ~ <i>fa</i> ; <i>pata</i> ~ <i>fazék</i> ;
k	~	h (veláris mgh előtt): <i>kota</i> ~ <i>ház</i> ; <i>kala</i> ~ <i>hal</i> ; <i>kunta</i> ~ <i>had</i> ;
k	~	k (palatális mgh előtt): <i>käte</i> ~ <i>kéz</i> ; <i>kivi</i> ~ <i>kő</i> ;
l	~	l: <i>lintu</i> ~ <i>lúd</i> ;
szó belsejében: finn l	~ magyar	l: <i>talvi</i> ~ <i>tél</i> ; <i>kala</i> ~ <i>hal</i> ;
nt	~	d: <i>tuntea</i> ~ <i>tud</i> ; <i>lintu</i> ~ <i>lúd</i> ; <i>antaa</i> ~ <i>ad</i> ; <i>kunta</i> ~ <i>had</i> ;
t	~	z: <i>kota</i> ~ <i>ház</i> ; <i>pata</i> ~ <i>fazék</i> ; <i>käte</i> ~ <i>kéz</i> ;

2. Két változás volt: 1. szó végén az *e*-ből *i* lett (*-e* → *-i*); 2. az összes *t*-ből, mely után *i* állt, *s* lett (*ti* → *si*).

A keresett szavak mai alakja: a) *tuuli*, b) *pieni*, c) *tapasin*, d) *nuori*, e) *täysissä*, f) *ymmärsin*, g) *järvi*, h) *osasin*;

illetve: i) *kuusi* (*kuute* → *kuuti* → *kuusi*); j) *vesi* (*vete* → *veti* → *vesi*); k) *käsi* (*käte* → *käti* → *käsi*);

3. **átlag** húsz ember volt jelen; **roppant** rossz; **egész biztos** jövők; **közvetlen** a vasút mellett; látom a **kutyám**; látod **magad**

Az izoláló nyelvtípusra jellemző, hogy a szó változatlan alakban többféle szófajú is lehet. Ha a következőképpen írtuk volna: **átlagosan**, **roppantul**, **egészen biztosan**, **közvetlenül**, **kutyámat**, **magadat**, akkor már a szó alakjából is egyértelmű lett volna a szófaj és a mondatbeli szerep, melyet a feladatban szereplő formák esetében csak a szövegkörnyezet határoz meg.

4. a) inkorporáló (inkorporálja az *én*, *téged* összetevőket)

b) izoláló

c) agglutináló

d) flektáló

e) inkorporáló

f) flektáló

g) agglutináló

h) izoláló

5. a) Vizsgálja meg a következő török névszók részes eseteit! Mi lehet az általános szabály? Miben hasonlít ez a szabály a magyarra?

A részes eset ragja $-(y)a/-(y)e$. A *y* akkor van jelen, ha a szó magánhangzóra végződik. A toldalék kétalakú, mert a törökben is működik a magyarra is jellemző magánhangzó-harmónia.

b) Mássalhangzó-változások: $\zeta - c$, $p - b$, $t - d$

c)

i. ayna (tükör) – aynaya

ii. arkadaş (barát) – arkadaşa

iii. pirinç (rizs) – pirince

iv. bilim (tudomány) – bilime

v. at (ló) – ata

vi. ders (lecke) – derse

d) Itt kiesik egy magánhangzó, a magyarban a *bokor-bokrok*, *bagoly-baglyot*... stb. példák hasonlóak.

e) Ezekben nem érvényesül a magánhangzó-harmónia. Igen, van ehhez hasonló a magyarban is: pl. *ház-ig*; *lány-ért*; *öt-kor*.

6. a) A gót abc-ből a szöveg alapján kikövetkeztethető betűk:

Betű	Latin betűs átírás
𐌰	a
𐌸	e
𐌹	q
𐌺	h
𐌿	þ, th
𐌻	i
𐌾	l
𐌿	m

N	n
G	j
Ū	u
R	r
S	s
T	t
Y	w
Q	o

b) Az igék: *weihnai, quimai, wairhai*.

Mindegyiknek a végződése ugyanaz *-ai*, mindegyik ugyanabban a számban, módban, személyben áll, valószínűleg tehát az *-ai* az E/3. jelen idő ragja szubjunktív módban.

c) A főnevek: *atta, himinam, namo, thiudinassus, wilja*

A birtokos névmás a főnév után, és ezen jelenik meg a nyelvtani nemre utaló végződés (*namo thein*, vs. *thiudinassus theins, wilja theins*). A *namo* és a *thiudinassus, wilja* főnevek egyes számúak és mind alanyesetben vannak, egyetlen különbséget a nemükben találjuk: a *namo* semleges, míg a másik kettő hímnemű.

d) A birtokos névmások a főnevek után állnak.

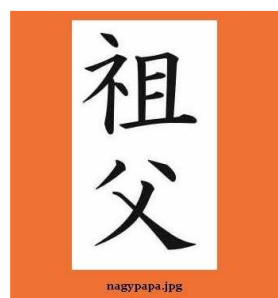
e) A szövegben nincsenek névelők.

f) Helyviszonyra előljárószóval utaltak (*in himinam*), a többi esetről nem derül ki semmi.

g) Hasonlóságok a gót és az angol változat között: a szavak hangalakja: *atta-father, himinam – heaven, unsar – our, namo-name, quimai– come, wilja – will*

11. Fejezet

1. Kínai kanji írás: a *nagypapa*:

2.

Jel	Jelentés
	a
	k

	l
	m
	b
	g
	i
	c
	o
	f
	h
	p
	n
	d
	e
	j

3. ugyanaz a hang: mészből – mézből; joghurt – zokni; hajó – folyó; vatta – watt;

más hang: hamvas – hamburger; csípi – rági; techno – teknő; sántít – kontyos; mosd – most;
indián – ingovány;

4. mjúzikel; monygyátok; készültség; Viktor Ügő; jukazd; viziló; drám end bássz; férreállok;
Góte; liszdből; hosszú; jophoz; Zsákkot; egyetlen; Mencseszter

6. pl. török, albán, indonéz (maláj) – muzulmánok

12. fejezet

1. a) *Mi az üzenet?*

székhellyel
bizottságot **hoz** létre a kelet-timori túlkapások
kivizsgálására
Testórákadémiát **hoz** a cseheknek Ceausescu volt
biztonsági
bevétele **hoz** a konyhára az istállóknak.
programokat **hoz** létre, amelyekbe az alacsonyabb
felvirágzást **hoz** majd Ausztriában, hogy vagy
hoz eredményt, akkor a harmadik fordulóban
hoz enyhülést. Riporter: - A
hozamokat **hoz** biológiai körülmények között. Ezért
technológiát **hoz** be, munkahelyet teremt,
fűszereket **hoz**, Omara Portuondo pedig arra
intézményt **hoz** létre. Ám nemhogy új
üzemet **hoz** létre Csehországban. A tajpeji
hoz döntést az ügyben. (é.
nyereséget **hoz** számára. Tőlünk is elvárták
szület **hoz** be, ráadásul az első
fejlődést **hoz**, mint ami az átalakulás
Szerencsét **hoz** a tizenharmadik Magyar Nagydíj?
konzorciumot **hoz** létre, s átadja a
példát **hoz** rá Fontaine személyében. Ebben
fordulatot **hoz** az eseményekbe Milly feltűnése.
pénzalapot **hoz** létre a bűncselekmények áldozatai
anyagi
bevétele **hoz** az országnak. A Magyar
döntést **hoz** a lakás áráról, várni
kenyeret **hoz**, italt, vidámakat mond
változást **hoz** magával, a globalizációtól a
hoz pezsgést az a nemrégiben elindult honlap
központot **hoz** létre. Az 1994-ben megkezdett
hasznát **hoz**: a jelenlegi átvételi árak
hoz előrelépést a privatizációban, az állam
adóbevétele **hoz**. A fő gond szerintük
társaságot **hoz** létre a Magyar Televízió Bojtár
növekedést **hoz** a keleti kibővítés Szelestey Lajos
állapotot **hoz** létre. Még akkor is
döntést **hoz**. Lapunk érdeklődésére a
Környezetvédelmi
határozatot **hoz**, amely tartalmazza a jogorvoslati
fejlődést **hoz**. Eddig inkább az élmények
döntést **hoz** a beruházás elindításáról, s

5. A Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozatáról van szó. Hivatalos magyar fordítása:

„Ez a nyilatkozat nyelvi közösségnek tekint minden olyan - egy bizonyos térségben történelmileg kialakult - emberi társadalmat, akár ezt a térséget elismerik, akár nem, mely népként határozza meg magát, és tagjai saját közös nyelvet fejlesztettek ki a kommunikáció és a kulturális kohézió természetes eszközeként. Az a kifejezés, hogy egy területre jellemző nyelv, egy történelmileg létrejött közösség nyelvére vonatkozik egy ilyen térségben.”
(<http://www.mnyknt.hu/>)

Hibákat okozhat: egyes kifejezéseknek nincsen meg a megfelelőjük a fordító szótárában (Declaration – Nyilatkozat), az ekvivalencia hiánya, pl. a forrásnyelvben homonima, a célnyelvben nem az (history – történet, történelem, space – tér, űr).

6. A szabály alapú módszer nyelvi kompetenciaként, míg a statisztikai performanciaként működik. Mivel a szabály alapú a számítógépes nyelvész nyelvérzékén alapul, ennek egyedüli alkalmazásával nem lehet kizárni bizonyos fokú önkényességet a szabálymegadásban, ezt viszont az adatbázis konkrét nyelvi tényeinek figyelembe vételével ki lehet küszöbölni.

7. Leggyakoribbnak gondolt kifejezések: névelők (a, az, egy) kötőszavak (és, meg, hogy, de...stb), a létige. A szövegben — nyelvészeti szakszövegről lévén szó — nem azok a kifejezések a leggyakoribbak, amelyek a hétköznapi szövegekben, valószínűsíthető a *nyelvészet*, *nyelv*, *szöveg*, *számítógépes* szavak nagy gyakorisága. Az sem mindegy, hogy a toldalékolt változatokat is a kifejezés részének fogjuk-e fel, illetve a kifejezéshez tartozó összetevőket bármilyen szintaktikai sorrendben egy kifejezésnek értelmezzük-e (pl. igekötő+ige kapcsolata).

A szövegben vizsgált kifejezések:

van/vannak: 50 előfordulás, igekötő nélküli, jelen idő, kijelentő mód 3. személyű alakban
kapcsolat: 18 előfordulás, ha minden olyan kifejezést beleszámítunk, ahol ez a szótó (azaz *kapcsolatos* melléknév is!)

„*kapcsolatban van*”: 2 előfordulás

szól: 9 előfordulás, ha minden olyan kifejezést beleszámítunk, ahol ez a szótó (azaz *szóló* igenév is!)

Érdekesség: a szöveg első bekezdésének elemzése a Szószablya számítógépes gyakorisági szótár webkorpuszának segítségével a szó gyakorisági eloszlása szerint rendezve: (<http://szotar.mokk.bme.hu/szoszablya/searchw.php>)

word (szó)	lemma (szótó)	freq (a szó gyakorisága a webkorpuszban)	lemmafreq (a szótó gyakorisága a webkorpuszban)	analysis (elemzés)
a	a	52706200	71143086	ART
és	és	12674699	12674699	CONJ
vagy	vagy	2282845	2282845	CONJ
ez	ez	2104567	5696473	NOUN
van	van	1788400	7009268	VERB
minden	minden	1191571	1400393	NOUN
mert	mert	1033220	1033220	CONJ
olyan	olyan	890239	1060194	ADJ
pedig	pedig	782771	782771	CONJ
amely	amely	617921	1617001	NOUN
kapcsolatban	kapcsolat	160520	473128	NOUN<CAS<INE>>
újabb	új	146437	934334	ADJ[COMPAR]/ADJ
valóban	valóban	132641	132641	ADV
természetes	természetes	131167	340661	ADJ
olyan	olyan	118661	1060194	ADV
nehéz	nehéz	116525	218255	ADJ
tartozik	tartozik	107946	276378	VERB
vagy	van	102171	7009268	VERB<PERS<2>>
műszaki	műszaki	96242	97426	ADJ
ide	ide	87043	116134	ADV
gyakorlati	gyakorlati	81687	81964	ADJ
rendkívül	rendkívül	79488	79521	ADV
adni	ad	79231	742526	VERB<INF>

tevékenység	tevékenység	74618	345697	NOUN
leginkább	leginkább	70685	70685	ADV
ennél	ez	58130	5696473	NOUN<CAS<ADE>>
foglalkozik	foglalkozik	40951	178098	VERB
nyelvű	nyelvű	40036	40422	ADJ
elméleti	elméleti	38556	38813	ADJ
számítógépes	számítógép	37284	121553	NOUN[ATTRIB]/ADJ
tudomány	tudomány	34211	64093	NOUN
ide	ide	29091	116134	PREV
szolgáltatásokat	szolgáltatás	17406	279378	NOUN<PLUR><CAS<ACC>
szövegek	szöveg	11157	140722	NOUN<PLUR>
nevén	név	9103	425941	NOUN<POSS><CAS<SUB>
takar	takar	4718	20545	VERB
szerteágazó	szerteágazó	3700	4369	ADJ
nyelvészet	nyelvészet	2245	3077	NOUN
feldolgozásával	feldolgozás	1842	50020	NOUN<POSS><CAS<INS>
meghatározást	meghatározás	1322	66782	NOUN<CAS<ACC>>
nyelvekkel	nyelv	442	223640	NOUN<PLUR><CAS<INS>
mert	mer	133	40652	VERB<PAST>
szabatosabb	szabatos	72	2046	ADJ[COMPAR]/ADJ

8. A megfejtés: *állófogadás*. Mivel a morfológiai elemző kontextustól függetlenül vizsgál, és nincs megfelelő világismerete, meg fogja találni a szóalakon belül az értelmes morfokat, annak ellenére, hogy ez az összetett kifejezés a feladatban leírt jelentésében nem használatos a magyarban (bár nem elképzelhetetlen, de bizonyára nem ebben a jelentésben fordul elő a leggyakrabban).

9. A beszéd-szintézis és a gépi beszéd-felismerés problematikája tartozik ide.

13. fejezet

1. a) Miki még nem tudta kiejteni a [j] és a [gy] hangot, ezeket [l] illetve [d] hanggal helyettesíti. Az [l] és a [j] képzése abban különbözik, hogy az [l] hangot előrébb képezzük.

b) A kisfiú a hanghelyettesítések miatt *Jó vad* -ot mondana.

c) *j-l* párok: *jég – lég, jövés – lövés, gy-d* párok: *gyám – dám... stb.*

2. a)

<i>utcanéző</i>	<i>erkély</i>
<i>pénztartó</i>	i) <i>ridikül</i>
<i>fájgyógyító</i>	ii) <i>orvosság</i>
<i>szemtükör</i>	iii) <i>szemüveg</i>
<i>cipőliszt</i>	iv) <i>hintőpor</i>
<i>jegybácsi</i>	v) <i>kalauz</i>
<i>motorbácsi</i>	vi) <i>motoros</i>
<i>szemszerész</i>	vii) <i>látszerész</i>
<i>szárazhíd</i>	viii) <i>felüljáró</i>
<i>pirosebéd</i>	ix) <i>paradicsomleves</i>

<i>vakarós</i>	x) <i>viszketős</i>
<i>törős</i>	xi) <i>törékeny</i>
<i>megsimál</i>	xii) <i>megsimogat</i>
<i>kocsmás</i>	xiii) <i>kocsmáros</i>
<i>pillogó</i>	xiv) <i>szempilla</i>
<i>hidegít</i>	xv) <i>hűt</i>
<i>festékez</i>	xvi) <i>befest</i>
<i>ekéz</i>	xvii) <i>szánt</i>
<i>ridegenkedik</i>	xviii) <i>ridegen viselkedik</i>

b) A csoport: összetett szavak, B csoport: képzett szavak.

c)

a kisgyerekek által mondott szavak	a csoportosítás alapja	az a létező szó, amelyikre ezek a szavak hasonlítanak
<i>utcanéző, pénztartó, fájgyógyító</i>	<i>-Ó képzős</i>	iii. <i>falvédő</i>
<i>szemtükör, cipőliszt, jegybácsi, motorbácsi, szemszerész</i>	<i>birtoklás, foglalkozás</i>	ii. <i>pályaudvar</i>
<i>szárashíd, pirosebéd</i>	<i>tulajdonság</i>	i. <i>kisautó</i>

e) A kislány a *csukló* helyett a *csuklik* ige igenévi formáját látta bele a szóba.

f) A *tesót* a kislány szételemezte *te+só* szóösszetételként értelmezve azt. Kreatív megoldásában a szónak E/1. változata is van.

3.

a) A kislány elvont egy általa képzőnek feltételezett végződést. A *kapál-kapa* szó valóban így keletkezett. A *kapál* a hasonló hangalak mellett az azonos fogalomkör miatt is eszébe juthatott a kislánynak.

b) A kislány tudta, hogy az *-Ász* képzővel foglalkozásnevet is képzünk, pl. *halász, lovász, madarász...* stb. Azt viszont nem tudta, hogy az ő változatában a *csempészik* igéből keletkezett főnévről van szó.

c) A *szeplőtelen-szeplőtlen* jelentéskülönbsége a humor forrása.

d) A kislány azt szerette volna, hogy anyja álljon terpeszbe. A *kitátani a száját* kifejezést alakította át.

e) Az anya a fájdalom helyére kérdezett rá, a preferált válasz egy testrész megnevezése lett volna. A kislány a baleset helyszínét nevezte meg.

f) A két kislány összetett szónak véltek két egyszerű szót. Az egyikben valószínűleg igekötőt feltételezett (*borot+válkozik*), a másikban pedig a létezőt fedezte fel hibásan. (*Van+íliás*)

1. A nyelv az egyik hipotézis szerint a gesztusokból fejlődött ki. A jobbkezesség a nyelv főként bal félteke lokalizációjával is összefüggésben van.

2. Broca afázia: a, d, e: nyelvtanilag helytelen szerkezetek, viszonylag ép szókincs
Wernicke: b, c: nyelvtanilag viszonylag ép, a lexikon sérült: „halandzsa”

3. bal agyfélteke: a, d
jobb félteke: b, c, e

4. Az elemzett szöveg:

Vizsgáló: *Mi történt magával?*

Volt egy ágy, amin **fek0**..vagy nem, hanem.. állt.. hanem **fek0**.. **feküdt** és egyszer csak **ujjamban nézem**[főnév-tárgyeset], így mi fordult meg?.. nem **tudo0**, hogy mi van? És akko így **néz0**.. **nézem**, **jo..jo.. nem bírom** mozdítani [főnév-tárgyeset], **nem bírtam** egysz ..akkor megmozdulok a kezzel.. azt **vá0**.., **vártam** a [főnév-alanyeset] nem mozdulni a **kezem** meg a **testem**. És nem **tud0**, hogy mi van! Egy olyan fél perc.. vegy nem.. egy órára,..hogy hát **mondom**, várni nem **kellni**.. **kellni**.. egy orvos. És meg..beszéltük, hogy ....hát ugye ô is, meg a másik is [ige]..mer ..mintha máskor, szóval mindig a fár.. háztól lejjebb, ott van a kórház... Vittig úgy van ismerek pár or\$. vo\$ ..., hogy **mindig**, **mindig**, oda jártál,.....**megismertem**, **elismertem** de **mondom** várjunk. De nem mehet így, és akkor vittig másnap...[ige] Vagy nem! Hanem más, nem jól **mondom**, hanem ....szóval átmentünk az izébe,....tehát így konkrétan..a.. olyan kényelemtől(\$) már megmondani a.[főnév-tárgyeset] na. Egy bizonyos réteg, egy olyan....**fél-háromnegyed tíz**, **tíz** óra fele amikor már éreztem [főnév-tárgyeset],na. És aztán **el is vertek**.., **el is vittek**

Vizsgáló: Mi a szakmája?

Autószerelőt(\$)...., ezt **mondtam**. De nem ízéltem mert **nem tudtam** hova. **Nem tudtam** elhelyezkedni. **Hol...hol... indulni**.. **indulok**.

a) kérdés: Megjelölve a [ ]-ekben a szövegben. Például: [főnév-tárgyeset] .

b) Megoldás: **ÁLLÓ félkövérrel a szövegben.**

c) Mivel elsöre sikertelen egyes szavak produkciója, ezért a vizsgálati személy újra próbálja mondani.

d) Megoldás: az esetrag hiánya: \$-val, a téves esetrag pedig (\$) -al jelölve a szövegben.

Igen. Többször is megpróbál javítani, ezért ismét meg újra meg újra mondatrészelteket, hogy a többszöri próbálkozás révén javítani próbáljon.

e) Agrammatikus Broca afáziát.

5.

a) *Küld, Sándor, képeslapot, Marinak*

b) Nem!

c) Ha nem is pontosan, szó szerint, de részletekben, több próbálkozás során, végül is igen.

d) *Sándor*: a célmondat alánya.

e) Először a *jött* igét használta, amely mozgást jelentő ige, mint a *küld*, de nem tárgyas. Majd az *írta* igét alkalmazta, (amely már tárgyas ige és tárgyas ragozásban van.

- f) Először az *írta* ige jelentésében, amely összefüggésben lehet a *képeslap* jelentésével. Azonban a beteg nem volt képes előhívni a *képeslap*-ot magát. A *képeslap* tárgy eset ragját (-t) többször említette, de a tartalmas szó (a *képeslap*) **nélkül**. A tárgyeset ragját névmásokhoz kapcsolta (**az-t, mi-t**). Azután a *ment* igével próbálkozott, majd a *hozta* igealakot említette (ezt is a tárgyas ragozásban, ami a tárgyra utal). A *hozta* ige tulajdonságai, jelentése közel állnak a *kiild*-höz
- g) A célmondatbeli *képeslap*.
- h) A beteg nem volt képes felidézni, hogy milyen tartalmas szó lehetett a tárgy. Ekkor a tesztelést végző személy segítőleg közbeszólt: *képeslap*, így a beteg ismét hallotta az eredeti főnevet, de alanyesetben, toldalék nélkül. Erre olyan nem létező szavakkal válaszolt, amelyek hangalakja hasonlított a *képeslap*-éra. Egyúttal mindegyikük a tárgyeset ragjával volt ellátva (*épetlapot, épeslapot, édeslapot*). Majd egy eszközhatározói ragos névmást hallott a vizsgálótól (*Mit csinált vele?*). Erre is a tárgyeset ragjának említésével reagált, de erre az időpontra már képes volt az eredeti tartalmas szót is megismételni és a tárgyeset ragját hozzákapcsolni e tartalmas szóhoz (*képeslapot*).
- i) Mert a beteg válaszaiban a főnevek **ragjait önmagukban** hamarabb voltak képesek említeni, mint magukat a főneveket (az esetraggal egybekapcsolva). Ezt látjuk a tárgyeset ragja és a *képeslap* előhívása közti idői viszonyban. A vizsgálati személy ragaszkodott az egyszer már sikeresen megtalált esetraghoz, így a tárgyeset ragjához.
- j) Itt az i) feladatban vizsgált jelenséghez hasonlót figyelhetünk meg a *-nak/nek* rag megemlézése és a *Mari* főnév között. A beteg megismétli a ragot, de nem képes az eredeti főnevet (*Mari*) hozzákapcsolni, helyette találmányra választ egy másik, egyébként alkalmas főnevet (a *gyerekeknek*).
- k) A vizsgálati személy válaszaiban a ragok és a tartalmas főnevek emlékezetbeli elérése közötti **aszinkronitást, össze nem egyeztetettséget** tükrözik.

6. Az elemzett szöveg:

Vizsgálati személy: *Igen ez együtt volt egy **drágerva** utcába, ez a baj amikor itt szípen ki kell fejezni, hogy én voltam neki a **vorfi**, nem tom kimondani neki szépen úgy látszik, de tudom, ő **kecsé**, nem ez a **gyávré**, nem, nem jól mondom.*

Vizsgálati személy: *Ja sárkány, ez egy sárkány **kocsat** láttam egy **kollany** férfivel együtt, és egy **firfol gyaludával** együtt, és láttam férfi az **ilot evenyt**, hát én nem tudom k..eztet kimondani. Akkor mé tán haza **köle vlot** egy fiatalember, egy fiatal férfi, aki **setcet a gányban** és egy vége mondjam tovább, hogy volt? Hajjós hajjós utcába, nem egy **gyáf** ugy kell mondani ami szép, szépen kell kimondani, hogy nekem, hogy a nyár.. nyári.. hogy valami szépen **snýála** mondja hogy, fát fát nem **tyenni** hejő jejőj.. na, hogy mondjam nyári **vécésébe**, folyóba? Hogy jól ki kimondani **szevedet** az...*

- a) A szövegben **félkövérrel** jelölve.
b) A szövegben **aláhúzott álló karakterrel** jelölve.

15. Fejezet

1. Egy képzeletbeli túlzottan szélsőséges nyelvi relativista megjegyzései lennének:

- a) A magyarok nem tisztelik a fákat, nem lényeges a gondolkodásukban az élő-élettelen megkülönböztetés.
- b) A németek a lányokat nem tartják olyanoknak, akiknek a nemiségük fontos volna.
- c) A német szexista nyelv, férfiuralomra épít, csak férfiakban tud gondolkodni.
- d) A komik differenciált időszemlélettel rendelkeznek, fontos számukra a jelenlevés.
- e) A beás és lovári cigányok békés népek, verekedésnél nagyobb összetűzések nem játszanak náluk szerepet.
- f) Az oroszok nem képzelhetnek el kaszás halált csuklyában, mert az tipikusan férfi. A nőiség az anyafölddel való azonosulás

2. A düh kifejezésének különböző példáit olvashatjuk. Közös bennük a képesség: mindegyik a tűzhöz, forrásban lévő tartályhoz hasonlítja a dühöt és a dühös embert. Ezeknek a kifejezéseknek a kognitív alapja az „ember egy tartály” fogalmi metafora Kövecses Zoltán elmélete alapján.

3. a) nem jó, hiányzik a piros;
- b) nem jó, hiányzik a fehér;
- c) lehetséges;
- d) lehetséges;
- e) nem jó, hiányzik a sárga és a zöld;

4. A magyarban megfigyelhető, hogy egyes helységnevek külső (*Budapest-en, Budapest-ről, Budapest-re; Marosvásárhely-en, Marosvásárhely-ről, Marosvásárhely-re,*), míg mások belső helyhatározóragokkal (*Párizs-ban, Párizs-ból, Párizs-ba; Győr-ben, Győr-ből, Győr-be*) együtt fordulnak elő. Az ezt szabályozó fő elv az, hogy az adott helység a régi nagy Magyarország területén belül található-e: ekkor külső helyhatározórag használatos (pl. *Szeged-en, Arad-on*); vagy azon kívül van: ebben az esetben belső helyhatározóragot kap a szó (pl. *London-ban, Helsinki-ben*). Egy hangtani szabály is működik azonban az említetten kívül: ha a helység neve bizonyos hangokra (pl. *r, n, ny*) végződik, akkor a nagy Magyarország területén belüli helységnevek is belső helyhatározóragot kapnak (pl. *Győr-ben, Harkány-ban, Debrecen-ben*).

A finn nyelvben a magyarhoz hasonló szabályosságot figyelhetünk meg: a Finnország területén kívül elhelyezkedő városok belső helyragot kapnak (pl. *Lontoo-ssa* 'London-**ban**'). De a magyarral ellentétben a finnben a Finnország területén belül elhelyezkedő városok is (általában) belső helyragokkal együtt fordulnak elő (pl. *Helsingi-ssä* 'Helsinki-**ben**'). Egy település akkor kap külső helyragot, ha bizonyos földrajzi adottságokra utaló elem szerepel a nevükben: pl. *niemi* 'félsziget' – *Rovanieme-llä* 'Rovaniemi-**n**' Rovaniemiben; *järvi* 'tó' – *Saarijärve-llä* 'Saarijärvi-**n**' Saarijärviben stb.

A magyar és a finn többnyire ugyanott használ külső, illetve belső helyragokat (*ház-ban – talo-ssa; tér-en – tori-lla*). Vannak azonban eltérések is: míg a magyarban a *kép-en* van valami, addig a finnben a *kép-ben* (*kuva-ssa*) jelenik meg, akár csak például az angolban (*in the picture*).

16. Fejezet

1. Nehéz eldönteni, hogy egy-egy szó, kifejezés pontosan milyen valóságbeli elemre utal: a *gavagai* hangsor vonatkozhat a bokorból kiugró nyúlra, annak valamely részére, színére, méretére, magára az ugrásra, annak idejére, helyére... nem is olyan könnyű tehát egy-egy hangsor jelentéséről beszélni, a nyelvi jelölők referencialitás egy nyelvtanuló gyermek

számára sem egyértelműek. Ugyanakkor: a gyermek, mint ahogyan a nyelvész is a legvalószínűbben a 'nyúl' jelentést kapcsolja a *gavagai* hangsorhoz, mert működteti a sémáit.

2. A performatív igét tartalmazó megnyilatkozások (a, c, d) mellett mindegyik mondat értelmezhető performatívumként. Adott helyzetben (például történelemórán) akár a b) mondat is. (Ezzel a mondattal szólítja fel indirekt módon a tanár diákját, hogy folytassa a megkezdett eseménysor tárgyalását.)